

Bygdehistorik om Vapnödalen

I början på 1800-talet var Vapnödalen en enda stor våtmark längs med Nyrebäcken utan möjligheter för de boende att bedriva ett jordbruk att försörja sig på. Spannmål fick ofta köpas in från Skåne.

De första utdikningarna började under 1850-talet då markerna så småningom förbättrades i någon mån till terrasser. Ett antal åbogårdar kom till på ömse sidor om Nyrebäcken (Nyran). Handgjorda tegelrör, stenkistor m.m. grävdes ner 70-100 cm ner i marken för att dränera ut markerna. Alla dessa rörsystem lades så de skulle kunna leda vattnet att mynna ut till Nyrebäcken. Detta skapade många arbetstillfällen.

Under denna tid märglades också markerna här på Vapnöslätten. Märgelhålorna skapades genom att man grävde upp märgel ur hålorna ca 1,5 m ner i marken och som sedan spriddes ut på åkerfälten. Detta gjorde åkermarken mycket mer bördig och som sedan visade sig ge större och bra skördar.

På 1850-talet fanns det totalt tretton åbogårdar i Tiarp och sex i Ågarp. En åbo ägde inte den mark som han odlade. En viss besittningsrätt fanns dock att den äldste sonen skulle kunna få fortsätta bruka gården. På denna tid var det Vapnö fideikommiss som ägde hela Vapnödalen ända ut till havet.

Det blev aldrig något Laga skifte i denna bygd på 1860-70 talet. Istället skapades ett antal storgårdar inom Vapnö fideikommiss marker så som Tiarps gård, Ågarps gård, Bjällbo gård, Blomstervången och Stalsbo gårdar, m.fl.

Åbogårdarna fick istället flytta upp i skogen i kanten på Nyårsåsen och börja odla upp nya åkermarker där. T.ex. Tiarps gård tilldelades 600 tunnland (300 hektar) och sträckte sig då bort till Styrdal. För att få arbetskraft till de stora gårdarna lät fideikommisset folk som ville ha jobb bygga sig ett torp runt storgårdarnas marker. Detta skapade de s.k. torparna i vår bygd som var djärva och vågade bygga upp sitt hus på mark utan att äga den. Arrendet fick betalas genom att torparen skulle göra mansdagsverken och kvinnodagsverken som betalning. Pengar att betala med var det väldigt ont om på den tiden. Ett annat alternativ till jobb och försörjning på storgårdarna var att bli statare och bo i deras arbetarbostäder.

I början av 1900-talet hade bebyggelsen i Tiarp ökat till 48 bostadshus och ett 40-tal hus i Ågarp. Fideikommisset ägde fortfarande all mark även torparens tomt och odlingsmark samt alla storgårdarnas marker.

Under denna tid började torparna hugga sten i bergen uppe på Nyårsåsen. Det hette att man tuktade stenen till t.ex. gatstenar, gravstenar och trappstenar, m.m. Torparna började nu få lite inkomster i form av pengar. Torparna organiserade sig och gjorde egna avtal med rätt att bryta sten. Ett 40-tal stenbrott fanns i både Tiarp och Ågarp i början av 1900-talet. På 1940-talet tog stenhuggeriverksamheten slut. Tillverkningen av betong tog över.

Torparna tjänade som mest pengar på 1930-40 talet genom stenhuggeriverksamheten. När den s.k. Ensittarlagen började gälla gav det torparen möjlighet att friköpa den mark han odlat upp samt det torp han hade byggt upp. Ågaren på fideikommisset kunde i regel inte sätta stopp för dessa köp. Lantmätaren hade sina normer för hur det hela skulle gå till och vad det skulle kosta.

På detta sätt skapades bebyggelsen i byarna Tiarp och Ågarp som på 1940-talet bestod av totalt ett 50-tal friköpta smågårdar och några bostadshus. Många av gårdarna var självförsörjande på jordbruk med mjölkkor fram till mitten av 1960-talet.

Efter att Nyrebäcken blivit fördjupad till en kanal år 1912 med hjälp av statliga medel kunde markerna dräneras vid Nyrebäcken och bli bördig odlingsbar åkermark. Flygflottilj F14 byggdes upp med början år 1943. Idag Halmstads kommunala flygplats. Vapnö AB har bedrivit jordbruk med djurhållning på Vapnöslätten fram till 2024. Profuragruppen är från och med den 2 maj 2024 ägare till f.d. Vapnö gods. Tiarps gård är sedan 1970-talet en egenägd gård. En samlad bebyggelse finns idag både i Tiarp och Ågarp med ett 80-tal bostadshus. De äldsta torpen har blivit rivna men några få finns fortfarande bevarade i bygden.